

Pagirta tarp moterų

LIDIJA ŠIMKUTĖ

Kai pirmąsyk nuvykau į Ameriką 1972 metais atstovauti Australijai II Pasaulio lietuvių jaunimo kongrese, norėjau truputį pakeliauti ir pamatyti Ameriką. Turėjau Jono Meko ir skulptoriaus Vytauto Kašubos bei jo žmonos dailininkės Aleksandros koordinatės New York. O Kalifornijoje neturėjau nei vieno lietuvių adreso. Elenutė Bradūnaitė patarė apsisistoti pas Mariją Gimbutienę Los Angeles. Turiu prisipažinti, tuo metu dar nežinojau, kad Marija Gimbutienė yra mokslininkė ir jau pakankamai gerai žinoma. Įsivaizdavau ją esant maždaug mūsų su Elena amžiaus. Gavau Marijos telefoną. Jai paskambinau: „O, puiku! — atsakė ji. — Aš kaip tik šiuo metu labai užimta, galėsime padraugauti. Paimsiu tave iš autobusų stoties“. Kai Marija mane pasitiko, pamaciau, kad ji gerokai vyresnė, bet labai gyva, draugiška. Iškart pajutau jos malonų dėmesį. Nuvažiavome į Topangos kanjoną, kur ji gyveno. Įeinu į namą ir matau — kambarys vien knygų lentynos. Tuomet supratau, kad ji — neeilinis žmogus. Pradėjau atsiprašinėti, taip netikėtai užgriuvusi, bet ji atsakė, labai mėgstanti jaunus žmones ir bendravimą, tik dažniausiai būna labai užsiėmusi, ne visuomet turi laisvo laiko. Šiuo metu ji ilsisi, gydosi stuburo negalavimus, todėl savaitę ar dvi, net ir mėnesį galiu pas ją pagyventi.

Atsimenu, ji labai anksti keldavosi ir eidavo maudytis į savo baseiną. Patį pirmą rytą aš stoviu prie lango ir stebiu Mariją. Ji leidžiasi sodo laiptais. Nepaisant tuo metu ją varginusių nugaros skausmų, ji ryžtingai lipo žemyn. Man ji priminė Žemės deivę. Taip išdidžiai žengdama ji nusileido į baseiną! Tuo metu man atėjo į galvą Whalt Whitman eilėraštis „Jei galėtume gyventi kaip žvėrys“. Kažkas gaivališko glūdėjo jos povyzyje. Tuo metu ir aš su maudymosi kostiumėliu greitai pasileidau iš paskos. O jinai man: „Nusiimk tą!“ Nusiėmiau savo maudymosi kostiumą ir nuoga šokau į baseiną.

Gera buvo maudytis nuogoms, laisvės jausmo pagautoms.

Stebėdavau ją kiekvieną rytą. Man imponavo jos eiseną — tvirtą, ryžtingą, ori, tokia, kaip ir jos asmenybė. Marija mylėjo savo sodą. Jaučiau, kaip ji stipriai susieta su žeme — taip gražiai ji apibūdindavo savo sodo medžius. Tie medžiai tarsi kalbėjosi su ja. Ji buvo labai disciplinuota, rodos viską sušpėdavo: baseine paplaukioti, su sodo medžiais pakalbėti, namų ruošos darbus atlikti. Stebėjau ją, kaip moterim, išsugojusią Lietuvos žemės dvasią.

Svečiuodamasi jos namuose, aptikau žurnalą *Parabola*. Tai žurnalas apie įvairias religines pasaulėžiūras: krikščionių, budistų, musulmonų ir kt. Čia ji pamačiau pirmą kartą. Mane sudomino eiliuotas tekstas — „Griaustinio tobulus balsas“. Tai buvo ištrauka iš gnostikų tekstų apie moters ambivalentiškumą. Skačiau ji užgniauzusi kvapą. Jame kalbama apie moterišką dievybės galią, kuri apibūdinama kaip pirmoji ir paskutinioji, pagerbta ir paniekinta, kekšė ir šventoji, žmona ir mergelė, motina ir duklė. Tai toks stiprus veiksmas! Tada supratau, kad labai noriu išversti jį į lietuvių kalbą. Išverčiau gerokai vėliau. Jis buvo išspausdintas 1992 m. *Poezijos almanache*. Vėliau, nusibeldžiau net į Egiptą, į Naj Hammadi vietovę, norėdama ten, kur tie tekstai buvo atrasti, stipriau pajusti tą energijos lauką.

Marija suformulavo „maternalines“ (moteriškąjį pradą aukštinančios) sistemos, egzistavusios neolito periode, sąvoką. Tai labai siejasi su gnostikų tekstais ir šv. Tomo evangelija, kuri Bažnyčios buvo ekskomunikuota kaip prieštaraujanti įprastajai krikščioniškajai tradicijai. Ji sugestuoja kitą prasmę. Kai kurie mokslininkai yra nustatę, kad šie tekstai labai skirtingai nusako pasaulio pradžią, palyginus su Pradžios knyga. Teisybės liudijimo skyrius kalba apie Rojaus sodą ir žalčio simboliką. Gnostikų literatūroje žaltys yra žinomas kaip „dieviškasis pažinimas“. Žaltys sugundo Adamą ir Ievą siekti pažinimo. Tikrai išstremtas iš Rojaus, patyręs praradi-

mą ir kančią, žmogus siekia pažinimo ir išminties. Gnostikai tiki, kad savęs pažinimas yra kartu ir Dievo pažinimas. Pagal šv. Tomo evangeliją, Dievas yra Dvasia, o Jo dešinėje ir kairėje pusėje lygiavertčiai sėdi moteris ir vyras. Moteris — dešinioji Dievo pusė — yra išminties simbolis. Gnostikų tekste kalbama apie Sofiją, kuri yra viena iš archetipinių figūrų jų mitologijoje, turinti transcendentinių ir dieviškų atributų. Dažnai ji lyginama su Šventąja Dvasia ir gnostikų tekstai siejasi su M. Gimbutienės „maternalinės“ sąvokos aiškinimu.

Marija buvo viena iš tų JAV sutiktų žmonių, kurie mane paskatino nuvažiuoti į Lietuvą. Tuo metu man lietuviybė išėjimoje buvo lyg ir nusibodus, pernelyg ryškus joje buvo geto mentalitetas, išėjimo lietuvių priešiškas tarybinei Lietuvai ir bet kokiems ryšiams su ja.

Tos kelionės metu Čikagoje buvau apsisistojusi pas dailininkę Zitą Sodeikienę, taip pat susidraugavau su Gintautu ir Lakštuone Vėžiais. Montrealyje aplankiau poetą Henriką Nagį ir jo žmoną Birutę. New Yorke susipažinau su skulptoriaus Vytauto Kašubos šeima ir Jono Meku, kuris supažindino mane su Jurgiu Maciūnu, Flukso meno pradininku. Tad pamaciau, kokių nuostabių žmonių yra tarp lietuvių išėjimoje. Marija mane skatino sakydama: „Tu būtinai nuvažiuok į Lietuvą. Kokia ji bebūtų, vis dėlto tai yra Lietuvos žemė. Ir toli gražu ne visi žmonės yra komunistai. Daugelis daro ką gali, norėdami išlaikyti lietuviybę — priešinasi rusifikacijai“.

Kai kitą kartą teko lankytis III Pasaulio lietuvių jaunimo kongrese 1976 m., vėl apsisistojau pas Mariją. Tuo metu pas ją lankėsi, berods, jos pusbrolis iš Bostono. Jis buvo praradęs darbą. Ji visur jį vežiojo, norėdama padėti surasti darbą. Šis brožas — padėti kitam — buvo ypač būdingas jos asmenybei, nepaisant akademinio užimtumo.

Vieną dieną mes kartu nuvažiavome į Japonų sodą. Paskui į jos universitetą (UCLA). Ji norėjo supažindinti su kolego-

mis, parodyti savo darbo aplinką bei skulptūrų parką. Tarp Arp, Lipchig, Giacometti ir Hepworth skulptūrų stovėjo naujai sukurta Vlado Vildžiūno kūriny. Tai Marija pasiūlė pastatyti jį tarp pasaulinio masto skulptorių darbų. Kartu džiaugėmės Vlado skulptūra ir Marijos sėkme garsinant lietuvių menininką.

Grįžtant į namus ji prasitarė, kad ne visai patenkinta savo akademinio darbu. Pajutau nerimą, kuris atrodė toks prieštaringas jos įprastai ramybei. Tiksliai nepamenu jos žodžių. Tačiau supratau, kad ji dažnai pasigenda kūrybinės dvasios toje griežtoje akademinėje aplinkoje.

Tą vakarą mes sėdėjome kambaryje. Ji įpylė tiršto raudono vyno į puikias taures ir pasakė: „Uždėsiu tau plokštelę“. Pirmąkart išgirdau J. Marcinkevičiaus dramą „Katedra“. Išklause, diskutavome apie šios trilogijos prasmę ir okupuotos Lietuvos padėtį.

Grįžusi į Australiją, parašiau pareiškimą į Vilniaus universitetą lietuvių kalbos kursus užsieniečiams. 1977 metais pirmąkart atvykau į Vilnių — į lietuvių kalbos kursus. Įdomu, kad kai kurie JAV lietuviai smerkė Mariją dėl jos vadinimo ir Lietuva. Panašiai kai kurie australiečiai smerkė ir mane.

Marija Gimbutienė buvo nepaprasto nuosirdumo ir paprastumo žmogus. Įsisąmoninau, kad daug pasiekę žmonės dažniausiai yra labai paprasti. Tą patį galiu pasakyti ir apie Algirdą Greimą (teko aplankyti jį Prancūzijoje). Jis taip pat turėjo kažkokio tvirto paprastumo. Nepaisant jų didžiulio žinių bagažo, erudicijos, jie abu spindėjo nuosirdžiu paprastumu.

Trečią kartą JAV buvau 1978 m. Apsistojau pas Mariją, grįždama iš kelionių su Australijos lietuvių sportininkais. Išėjimo lietuvių sporto šventėje tasyk dalyvavau lauko teniso turnyre, iškovojuojau bronzos medali. Tos viešnagės metu buvau Washington, D.C. sutikau poetą Nyką Niliūną.

Tuo metu Marija turėjo nusipirkti dykumoje namus. Pakvietė ten nuvykti, sakydama: „Pavaikščiosim po mėnesieną, pasijausime gamtos dalimi“. Iš tiesų tada ilgai vaikščiojome mėnesienoje, nieko nekalbėdamos. Atsimenu tą nepaprastą būseną, kai tyla kalba daug daugiau negu žodžiai. Kai grįžome, Marija trumpam išėjo. Ji grįžo nešdama gintarinę sagę.

LYNOJANČIA VASARA

eidama Vilnelės pakrante
užtikau tavo šypseną
šakoto medžio kamiene

prasivėrė dangus

tarsi iš kito pasaulio
pasigirdo balso pusnis
šermukšnių krūmuose

sustojo laikas
tu buvai greta

tegul staigmenos pagauti
šnabždesiai nuaidi
link Topangos uolų
ir dykumoje numinto tako
kur mūsų delnai suliepsnojo
chtoniško mėnulio šviesa

Lidija Šimkutė

Apkabino mane, prisispaudė prie krūtinės ir išgėdė man sągę. Įteikdama tokią dovaną, ji, rodos, kalbėjo: čia dalis Lietuvos, mus sieja tas gintaras, mes abi patekome į skirtingus žemynus, bet kas yra giliai mumyse, žodžiais neįmanoma išsakyti. Pasijutau tarsi karūnuota. Tą naktį atsigulusi ilgai galvojau apie neišsakomą, neišaiškinamą gyvenimo paslaptingumą.

Tas pirmas apsilankymas dykumoje įsiminė ir dėl kito, visai jau žemiško nuotykiu, kuris mus labai prajuokino. Buvau nusipirkusi gerus odinius sportbačius. Palikau juos lauke. Kitą rytą radau juos sudraskytus į skutelius. Pasiškejo, kad tai buvo jos jaunojo šunelio darbas. Iš pradžių buvau nusiminusi. Vėliau sveikai prisijuokėme kartu su Marija!

Kai būdavome dykumoje, Marija paprašydavo paskaityti poezijos. Ji dažnai paminėdavo, kad vis daugiau domisi mitologija, kad jaučiasi dar neišsėmusi savyje kūrybinių galių. Jai atrodė, kad norint daryti plačius mokslinius apibendrinimus, nepakanka vien tik sausių faktų. Jai buvo nepriimtinas kai kurių mokslininkų požiūris siaurumas. Kalbėdavo apie parapsichologijos dalykus — ir apie šios srities šarlatanų, ir apie tuos, kurie igyja tikro dvasinio įkvėpimo, antgaminių žinių. Marija minėjo, kad Amerikoje yra labai daug „New Age“ atstovų, kurie blogam panaudoja tas žinias, neigiamai paveikdami aplinkos energijos lauką. Tyrinėdama mitologiją, parapsichologiją, ji stengėsi išstudijuoti kuo daugiau šaltinių.

Šios viešnagės metu Marija pasikvietė nemažai svečių. Tuo metu lankėsi Australijoje savaitinio laikraščio *Mūsų pastogė* redaktorius poetas Vincas Kazokas, istorikas Vincas Trumpa, žurnalistas Bronys Raila su žmona. Gėrėjau jos svetingumu. Marija minėjo juos dažnai pasikviečianti, nors iš tiesų buvo daug labiau užsiėmusi nei kuris kitas. Svečiams išvykus, drauge plovėme indus, besidalindamos to vakaro išpuodžiais.

Vieną vakarą klausėmės muzikos. Kalbėjome įvairiomis temomis. Buvau neseniai grįžusi iš kelionių. Pasakojau Marijai išpuodžius iš savo susitikimų su poetu Nyka Niliūnu Washington, D.C. poete Liūne Sutema ir jos vyrų Marium Katiliškiu Lemonte. Pas juos mane nuvežė Henrikas Nagys, kuris tuo metu buvo atvykęs iš Mon-

Marija Gimbutienė, vilkinti lietuvių dailininkų jai sukurta Eglės žalčių karalienės kostiumą.

trealio. Užsimezgė tema apie moterų požiūrį į vyrus. Mes priėjome išvadą, kad labai dažnai tie vyrai, kurie galvoja esą tvirti kaip mūrai ir mano atstovaujant tikram vyriškumui, toli gražu ne visada patrauklus inteligentiškos moterims. Iš tiesų jautresni vyrai, nors ir ne pasižymi ypatingu fiziniu vyriškumu, moterims dažnai yra įdomesni. Marija pastebėjo, kad išimtis — Marius Katiliškis, kuris atrodė ir labai vyriškas ir buvo įdomus, patrauklus žmogus.

Tesėme pokalbį apie tai, kad tarp vyrų mes dažnai ieškome savo antrosios pusės, bet labai retai atsitinka, kad viename žmoguje rastume viską. Tiesiog yra reta likimo dovana surasti savo antrąją pusę. Ir nereikia priešintis tam potraukiui, bet svarbu išlaikyti savo orumą ir neprarasti vertės. Marijos nuomone, moteris dažnai atsisako savo dvasinio bei profesinio potencialo dėl vyro. Šito niekada neturėtų būti, nes visi — ir vyrai, ir moterys — turi išpildyti savo pašaukimą žemėje. Pasakojo, kad būtent todėl ji išsiskyrė su savo vyru, nes buvo varžoma. Jei nebūtų išsiskyrusi, būtų sužlugusi. Jos vyrui, istorikui, jo darbai buvo svarbiausi, žmonos pasiekimai — antraeiliai. Ji pasakojo, kaip kentėjo svarstydama, ką daryti: yra vaikai, atsakomybė ir pasižadėjimas, kuris buvo duotas tuokiantis. Ir visgi nusvėrė aiškų suvokimą, kad ji turi ryžtingai apsispręsti, jog turi išlikti savimi. Gyvenimas jai atsivėrė, nors pradžioje teko daug vargti. „Be darbo mes nieko nepasieksime, turim būti labai ryžtingi, žinoti savo tikslą ir kelią“, — sakė ji.

Iš tikrųjų kartais mes savo gyvenime sutinkame žmones, kurie mus uždega ar sustiprina. Kai kada tuos žmones vadiname dangaus pasiuntiniais ar

Mokytojais. Marija mano gyvenime buvo tarsi tokia Pasiuntinė. Ji suteikė man daug stiprybės. Šnekučiuodavomės su ja apie įvairius dalykus ir apie literatūrą. Kartais prašydavo, kad paskaityčiau savo eilių, sakydavo, kad mano poezija jai suteikia „požeminių žinių“. Ji skatindavo skleistis ta linkme, kurią diktuoja siela, būti nevaržoma jokių barjerų. Sakydavo — „nevaržyk savęs konvencijomis“.

Kai grįžome į Los Angeles, turėjau palaukti keletą dienų iki savo skrydžio į Australiją. Ji nuvežė mane pas Moniką Lemberdienę, nes pati turėjo išvykti į archeologinius kasinėjimus. Pas Moniką teko susitikti su poetu Bernardu Brazdžioniu, kuris buvo pakviestas popietei drauge su keletu Los Angeles moterų. Poetas labai puikavosi simpatišku moterų tarpe. Linksmai praleidome popietę.

1983 m. pakeliui į Santaros suvažiavimą ketvirtą kartą lankiausi pas Mariją. Šį sykį Marija mane pasitiko oro uoste ir nuvežė tiesiai į Los Angeles lietuvių bendruomenės balių. Sėdėjome kartu prie stalo su Brazdžioniais, Railais, Visvydu, Trumpa ir Ale Rūta bei jos vyru Edmundu Arbu.

Nukelta į 2 psl.

TURINYS

Nepamirštamoji Marija Gimbutienė.

Lietuvių kompozitoriai: praeitis ir dabartis.

Entuziazmas padės nugalėti kliūtis. Naujasis LMTA rektorius.

Leidiniai.

Lidija Šimkutė (iš kairės), Marija Gimbutienė ir Joan Marler 1993 m.

Entuziazmas padės nugalėti sunkumus

Ateinančios VIII Lietuvos dainų šventės „Atsilepk daina“ temą tęsiam toliau į svečius pasikvietę šventės organizacinio komiteto pirmininką dr. Audrių Polikaitį. Šios pareigos labai svarbios visos šventės ruošos eigoje ir baigiamajame rezultate. Tai pareigos, kurios pareikalaus begalinės kantrybės, ilgų paaugotų laisvalaikio valandų posėdžiuose, įžvalgumo organizacinėje veikloje, meniškumo ir daugybės kitų charakterio bruožų, darbų ir sugebėjimų, kad būsimą šventę būtų sėkminga visiems. Kokia gi Audriaus asmenybė, koks požiūris, mintys ir kokio jo šventės vizija, susipažinkime, pasikalbėję su pačiu Audriumi.

– Audriau, Jūs turite mokslų daktaro laipsnį. Būtų įdomu sužinoti, kokioje srityje esate pasiekęs tokių aukštų įvertinimų? Kokį darbą dirbate?

– Pasiekiau daktarato laipsnį elektros inžinerijos srityje. Siekiant šio laipsnio, tyrinėjimus atlikau biomedicininės inžinerijos laboratorijoje, dirbdamas su širdies signalais (ECG) ir širdies stimulatoriais (pacemakers ir defibrillators). Ši sritis mane dar domina ir, kiek galint, bandau toliau tobulintis. Šiuo metu dirbu University of

Dr. Audrius Polikaitis.

Illinois Medical Center ligo-ninėje informacinės technologijos srityje. Ši ligo-ninė, kaip ir daugelis kitų, bando išvystyti ir tobulinti kompiuterines sistemas, kurios yra naudojamos ligonių priežiūrai.

– Jauni žmonės negausiai jungiasi į bendruomeninę veiklą. Kas paskatino imtis tokių didelių išpareigojimų, būtent Dainų šventės organizacinio komiteto pirmininko pareigų?

Dainų šventės Šiaurės Amerikoje nebuvo jau 15 metų. Mūsų jaunimas (vaikai ir moksleiviai) niekada neturėjo progos dalyvauti tokioje šventėje. Teisingai, kai kurie jų jau turėjo ir kiti dar turės progą vyksti į Lietuvą, į Dainų šventę, bet tai tikrai išimtis. Daina visuomet buvo jungiantis elementas lietuvių tautoje. Viliusi, kad per šią šventę sugebėsime sujungti visų kartų ir visų bangų lietuvių per lietuvišką dainą. Labai noriu, kad mūsų jauni žmonės tai asmeniškai patirtų ir jautytų pasididžiavimą, gimę lietuviais. Gyvenimas kviečia mus panaudoti savo talentus ir sugebėjimus kitų naudai. Jaučiu, kad tai mano proga savo pastangomis prisidėti prie mūsų bendruomenės kūrimo ir kitų džiaugsmų.

– Žinome, kad šventės ruošos darbas jau pradėtas, įvairūs komitetai išsimaigina dirba, kad ši šventė būtų sėkminga. Pagal ką rinkotės, kvietėte žmones į savo komitetą (draugai, patyrę vyresnės kartos veikėjai, žmonės iš Lietuvos, jaunimas, ar tie, kurie neatsisakė)?

– Be visų pagalbos VIII Lietuvos dainų šventę netaps realybe. Labai džiaugiuosi ta komanda, kuri formuojasi. Šie idealistai irgi supranta šventės vertę ir todėl prisideda prie jos

gyvendinimo. Organizacinis komitetas sudarytas iš įvairių kartų ir įvairių bangų asmenų, su įvairiais patyrimais ir talentais. Organizacinis komitetas taip kaip ir ši šventė, turėtų atspindėti mus, lietuvius, gyvenančius Šiaurės Amerikoje. Šie pagrindiniai organizacinio komiteto nariai kurs savo pakomitetus, kurie padės jiems vykdyti paskirtus šventės ruošos darbus. Taigi man rūpi, kad organizacinio komiteto nariai būtų ne tik patys pasiryžę, bet ir sugebėtų vadovauti kitiems. Taip pat labai džiaugiamės, kad Kanados Lietuvių bendruomenė yra suformavusi komandą, kuri padės koordinuoti Dainų šventės ruošos darbus Kanadoje.

– Nepaslapstis, kad praėjusi šokių šventė Čikagoje nesugebėjo pritraukti gausaus būrio žiūrovų. Ką galvojate daryti kitaip, kad nepasikartotų šokių šventės atvejis, žinant, kad užsakyta salė talpina tūkstančius dalyvių ir žiūrovų?

– Šokių ir dainų švenčių patalpų parinkimą dažniausiai nulemia didelis skaičius norinčių šokti ir dainuoti šiose šventėse, o ne numatytas žiūrovų skaičius. Deja, tos patalpos, kurios gali talpinti 1,000 šokėjų ar choristų, dažnai talpina ir 10,000 žiūrovų. Taigi, net jeigu susirenka pora tūkstančių žiūrovų, salė vis vien gali atrodyti apytuštė. Aišku, būtų idealu, kad susilauktume dešimtkart daugiau žiūrovų negu pasirodanti, tačiau, rodos, kad ne visą lietuvių visuomenę domina tokios šventės. Tam priežasčių gali būti daug ir neįmanoma jų visų iširti.

Ieškant tinkamos vietos VIII Lietuvos dainų šventei, įvertinome ir apžiūrėjome beveik dešimt skirtingų teatrų, salų patalpų Čikagos mieste ir apylinkėse. Parinkome University of Illinois Pavilion salę, kadangi joje lengvai ir saugiai sutalpintume visus choristus bei žiūrovus. 1991 m. VII Dainų šventė irgi vyko Pavilion. Tą

patalpą naudojo ir vokiečiai savo dainų šventei 2001 m., ir latviai savo šokių ir dainų šventei 2002 m. Pavilion vadovė gerai supranta, kokie mūsų reikalavimai ir pageidavimai. Kadangi suaugusių, jaunimo ir vaikų chorai užims dalį sėdimų vietų ir balkonas virš jų bus uždarytas, salė talpina maždaug 4,500 žiūrovų. Jeigu sulauksime tokio pat susidomėjimo, kaip praėjusios vasaros šokių šventė, salė bus beveik pilna. Labai noriai spręsiu bėdą, kad VIII Dainų šventei jau nebepilnų bilietų.

VIII Dainų šventės programa bus gera ir įdomi su profesionaliai tvarkomu įgarsinimu ir sceniniu apšvietimu. Žadame pasiūlyti vaizdinėmis priemonėmis, kuriomis įtrauksime visus žiūrovus į šventės programą, tad visi atvykę neabejotinai bus įgyvendinę šios šventės šūkį „Atsilepk daina“.

– Koks būtų Tavo ypatingiausias charakterio bruožas, ko niekas apie Tave nežinotų?

– Gal iš tikrųjų geriausia paklausti žmonos, nes sunku save patį objektyviai įvertinti. Alda tikrai galėtų papasakoti apie visus mano „ypatingus“ bruožus, kurie reikalauja jos kantrybės kasdien...

Man svarbiau išryškinti tris bruožus, kurie turi būti aktualūs ne tik man, bet ir visiems šventės ruošėjams, visiems chorvedžiams ir visiems choristams. Pirma, esame įvairių kartų, įvairių bangų, skirtingų nuomonių su įvairiais gyvenimo patyrimais. Viliusi, kad pagarba vieni kitiems vyraus šios šventės ruošimo ir įvyk-

dyme. Mūsų panašumai jungia mus į vieną bendruomenę, bet skirtumai pajvairina gyvenimą toje bendruomenėje. Antra, kadangi nemažai metų yra praėję nuo VII Dainų šventės, daug ką reikia iš naujo apgalvoti, aptarti, iširti ir pabandyti. Viliusi, kad visi turėsime daug kantrybės Dainų šventės planui besiformuojant ir sprendžiant iškilusius nesusitarimus bei nesulaukusius. Pagaliau, entuziazmo išlaikymas yra būtinas per visus pusantrų metų, iki pat pačios Dainų šventės. Entuziazmas padės nugalėti visus sunkumus, su kuriais susidursim ruošiantis šiai ypatingai šventei.

Štai tokiomis gražiomis mintimis Audrius baigia pokalbį, įžvelgdamas ir sunkumus, ir mūsų visų skirtumus, o svarbiausia, išaukštindamas mūsų visų panašumus, kurių pagrindu ir turėtume jungtis šiam tauriam tautiškumo ir tradicijų išlaikymo darbui. Laiko liko labai nedaug, o darbų didžiausias kalnas. Nebūkime abejingi šiai šventei, šiam renginiui, organizuokime dainos vienetus tarp savo draugų, pažįstamų, parapijų, mokyklų ar jaunimo organizacijų, registruokimės į dainininkų gretas, padėkime finansaiškai, padėkime, kuo tik galime, kad po 15 metų lietuviška daina ir vėl skambėtų Čikagos padangėse. „Atsilepk daina“ kviečia šventės šūkis, o aš, organizacinio komiteto vadovu, visus kviečiu lankytis šventės internetinėje svetainėje: www.dainusvente.org, kurioje rasite visus tolesnius veiklos žingsnelius.

Kalbėjosi Nijolė Benotienė

Naujasis LMTA rektorius

Eduardas Gabnys.

Naujuoju Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) rektoriumi išrinktas šios akademijos studijų prorektorius profesorius Eduardas Gabnys žada tęsti ilgus dešimtmečius puoselėtą akademijos tradicijas ir kelti muziko profesijos vardą.

„Turime siekti aukščiausios Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, kaip meno institucijos, statuso ir išsaugoti muziko profesijos prestižą. Gal tai skamba kiek deklaratyviai, tačiau menininko profesija šiandien yra nuvertinta valdžios institucijų ir visuomenės akyse, o susidomėjimas menu tapo ne šios dienos aktualija“, – sakė E. Gabnys.

Rektoriaus poste E. Gabnys pakeis nuo 1994 m. dvi kaden-cijas Lietuvos muzikos akademijai vadovavusį muzikologą profesorių Juozą Antanavičių. Vienas pagrindinių naujojo rektorius uždavinių – sukurti geras sąlygas akademijos profesoriai derinti pedagoginį darbą su menine veikla. „Jeigu kituose universitetuose profesoriaus kompetencija vertinama pagal jo mokslinius pasiekimus, tai pas mus dažniau yra išskiriama meninė veikla. Beveik penktadalį dėstytojų kolektyvo sudarantys mūsų profesoriai yra iškilūs menininkai, todėl turime ieškoti būdų skatinti jų meninę veiklą, žinoma, nepamirštant ir pedagoginės veiklos“, – akcentavo E. Gabnys.

Keturiuose LMTA fakultetuose – trijuose Vilniuje ir viename Kaune – dabar studijuoja 1 tūkst. 150 studentų. Vieniulika metų studijų prorektorius pareigas ejęs E. Gabnys sako, kad kasmet labai dėmesingai apgalvojamas akademijos rengiamų specialistų poreikis. „Akademija išsaugojo pastovų studentų skaičių. Ekonominio intereso didinti studentų skaičiaus akademija neturi, nes pagrindinė mūsų darbo forma – individualios pamokos, kai dėstytojas dirba vienas su studentu. Taip pat stengiamės nuolat kontroliuoti ir darbo vietų skaičių“, – sakė E. Gabnys.

Akademija iš daugelio kitų aukštųjų mokyklų išsiskiria tuo, kad priėmimas studijuoti ir kai kurias studijų programas – televizijos režisieriaus ir operatoriaus, muzikos, teatro ir kino vadybos specialybes – vyksta kartą per ketverius metus. „Esame įsitikinę, kad negali būti didelės specialistų perprodukcijos, nors mene konkurencija turi būti nuolatinė, išlaikant aukštą profesinį lygį. Net į tokia populiarią vadybos programą priimame ne kasmet, nors pastaruoju metu vis turėdavome konkrečių užsakymų iš įvairių šalies teatrų parengti jiems aktorių trupes“.

Kitas didelis akademijos rūpestis – muzikos instrumentų atnaujinimas. „Paskutinis mūsų pasiekimas – Japonijos Vyriausybės kultūrinis grantas, už kurį nupirkome dvyliką naujų koncertinių fortepijonų, kainuojančių nuo 200 iki 400 tūkst. litų. Už likusias lėšas įsigijome mušamųjų instrumentų“, – vardijo išrinktasis rektorius, pridūręs, kad kasmet reikėtų atnaujinti bent po dešimt fortepijonų auditorijose. Daugiau kaip pusė šių instrumentų, kurių akademija turi apie du šimtus, pasak rektorius, yra nurašyti ir netinkami ne tik naudojimui, bet ir restauravimui.

Iki šiol akademija jautė pa-

talpų trūkumą, o dabar didžiausia problema tapo jų remontas, ypač ketvirtųjų ir penktųjų rūmų Kosciuškos gatvėje restauravimas. Šio XVII amžiaus architektūros paminklo – buvusių Slušų rūmų restauravimas pagal paveldo reikalavimus atsieis apie 30 mln. litų. „Jau esame paskelbę konkursą projektiniams darbams, dalies lėšų rūmams įrengti tikimės iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, ieškome ir kitų finansavimo galimybių“, – sakė E. Gabnys.

Pinigų trūksta ir perpildytam akademijos studentų bendrabučiui Vilniuje, kuriame yra tik 200 vietų, atnaujinti. Nors pernai buvo sudėti nauji langai ir suremontuotas stogas, bendrabutyje dar būtina pakeisti visus baldus ir sanitarinius mazgus.

Šiomet LMTA išleidžia naują televizijos ir kino specialistų laidą. „Jiems reikia sukurti k5 diplominių filmų, kuriems finansuoti turime rasti lėšų iš savo biudžeto, nors jaučiame daugiau negu pusės milijono litų deficitą. Nuspręsta šių filmų kūrimą finansuoti iš akademijos darbuotojų atlyginimų fondo, tad nuo gruodžio mėnesio mūsų atlyginimai jau apkarpyti“, – sakė E. Gabnys.

53 metų E. Gabnys yra baigęs akordeono klasę Lietuvos muzikos akademijoje, 1982–1986 metais stažavosi Kijevo konservatorijoje, tobulino kvalifikaciją tarptautiniuose akordeono muzikos interpretacijos kursuose Lenkijoje ir Zalcburgo „Mozarteum“. Nuo 1986 metų E. Gabnys yra vienas iš Lietuvos akordeonistų asociacijos vadovų, Lietuvos ir Baltijos šalių akordeonistų draugijų, tarptautinių akordeono muzikos festivalių meno vadovas, vertinimo komisijų narys.

Lietuvoje ir užsienyje garsiam akordeonininkų duete su Genadijumi Savkovu ir Baltijos akordeonų kvintete „Exelsior“ grojantis E. Gabnys sako norintis tęsti ir savo koncertinę veiklą.

(Elta)

Smulktininkė Edita Orlinaitė, grojanti su Greenwich Symphony Orchestra (Greenwich, Connecticut), š.m. vasario 12 d. Greenwich miesto bibliotekos Cole auditorijoje atliko koncertą, kurio pelnas skirtas „Malta House“ organizacijai. E. Orlinaitė koncertuoja ir lietuvių telkiniuose.

Lietuvių kompozitoriai

Atkelta iš 2 psl.

Bai-ges Rygos konservatoriją, rim-tai pasireiškė dar prieš karą (dvi simfonijos, dvi rapsodijos fortepijonui). Nenuleido rankų ir emigracijoje. Dar būdamas Vokietijoje, koncertavo lietuvių styginiuose, su operos solistais buvo išvykęs į Angliją ir Škotiją. Amerikoje daugiausia reiš-kėsi choroje muzika, parengė Lietuvoje sukurtą baletą „Lai-mės juosta“ siuitą „Miško šven-tė“ (atlikta 1954 m. Čikagoje).

Vytautas Bacevičius (1905–1970) – staigų likimo posūkių asmenybė. Nuo pat vaikystės pasireiškė dideli V. Bacevičiaus gabumai – aštuonerių metų parašė pirmuosius kūrinėlius, dešimties metų viešai koncertavo. 1926 m. iš Lodzės atvyko į Kauną, 1927 m. išvyko į Paryžių, ten baigė Paryžiaus rusų konservatoriją. 1929–1939 metais dirbo pedagoginį darbą Kaune, 1939 m. išvyko gastrolių į Pietų Ameriką, iš ten su nuotykiiais atvyko į JAV, kurios pilietybę gavo tik 1967 m. Šioje šalyje jam gana sunkiai sekėsi klijuoti tiek savo asmeninę karjerą, tiek ir santykius su Amerikos lietuviu. V. Bacevičius paliko gausų kūrybos palikimą: operą, baletą, šešias simfonijas, keturis styginius kvartetus, keturis koncertus fortepijonui. Anot kompozitoriaus, jis kūrė kosminę muziką, kurią reikia suprasti ne kaip išorinį, bet kaip mūsų vidinį, dvasinį kosmosą, „kosminę muziką – tai ne garsų kombinacija, o minties simbolių išraiška, formos pagrindas – ne fizinė, o dvasinė konstrukcija“. Be abejo, tokią muzikos konstantą net ir melomanams yra sunku suvokti.

Išėjimoje darbuojasi per 40 kompozitorių, kurių kūrybą galima vertinti kaip profesionalią. Taigi lietuviškosios muzikinės kultūros šaka – muzikos kūryba tikrai neužgesusi ir išsivijusi. Ją skatina ir užjūrio lietuvių meninė veikla – Čikagos lietuvių opera, chorai, tautinių šokių grupės, anksčiau vykusios ir gal dar įvyksiančios Amerikos lietuvių dainų šventės, reguliariai vykstančios tautinių šokių šventės.

Prof. J. Antanavičius Lietuvos kompozitorių žangos žodyje patvirtina, kad „į mūsų namus atėjo tikrai vertinga knyga. Tegul ji būna ant visų mūsų darbo stalo“. Profesorius, aišku, turėjo minty ne tik muzikologus, bet ir visą muzikos visuomenę bei aktyvesnius muzikos mėgėjus, kurie atsivers B. Zubricko knygą, ieškodami informacijos ar norėdami geriau suvokti lietuvišką kūrinį.

Aprėpti visą Lietuvos kompozitorių knygą viename laikraščio straipsnyje neįmanoma. Keliolika čia atskirai paminėtų kompozitorių – jau išėjusi karta. Dabar pagrindiniu lietuvių muzikinio gyvenimo taku žengia vadinamoji vidurinė, jauniesiems ir jauniausioji kartos. Taigi mūsų muzikos kūryba, tvirtai galima pasakyti, nesustos ir XXI amžiuje. Juk lietuvių polinkį į kūrybingumą daugiau nei prieš 300 metų pastebėjo žymus XVII amžiaus Rytų Prūsijos etnografas Teodoras Lepneris, savo knygoje *Prūsų lietuvių* parašęs: „Šitokie menininkai jie! – Jie visi kompozitoriai, nes patys kuria savo dainos melodijas“.

Leidiniai

Aistringai pasišventęs rašytam lietuviškam žodžiui

Jonas Aistis

RAŠTAI

III

Jonas Aistis. *Raštai*. Trečias tomas. Homer Glenn, Illinois: Ateities Literatūros fondas, 2004.

Pripratę Jono Aistio balso klausyti trumpais lyriškų eilėraščių akordais, sustojame nustebe prieš plačią jo prozos straipsnių, recenzijų, literatūrinių, biografinių studijų erdvę, šiame tome išplisusi per 700 puslapių. Viskas ten labai įdomu, bet gal įdomiausi jo studijiniai straipsniai apie iškilus lietuvių rašytojus: Valančių, Vaižgantą, Baltrušaitį, Putiną, Brazdžionį, Binkį ir kai kuriuos kitus. Aiškiai matyti, kad Aistis buvo ne vien poetas, bet ir apskritai literatas, aistringai pasišventęs visam rašyto lietuviško žodžio pasauliui ir jo atstovams.

Literatūrinėmis temomis knygoje rasime trumpas recenzijas, progines paskaitas ir keletą studijinių straipsnių, kurie neretai patys iškilo iš recenzijų. Beskaitant iš jų visų palengva išplaukia įspūdis, kad nepaisant gilaus teksto supratimo ir atidaus jautrumo stilistiniams niuansams, Aistis visgi didesni svorį skiria ideologiniams aspektams (patriotizmui, tikėjimui, istorijai) negu grynai estetiškoms teksto kategorijoms.

Šitaip jis giria B. Brazdžionį už tai, kad jis „poeziją sutapdina su pranašyste“ (p. 228) ir kad iš jo rinkinio *Svetimi kalnai* „galima susidaryti tikslus ir tikras šio visuotinio žmonijos sukrėtimo ir išvietintos tautos egzodo vaizdas“ (p. 325). Įdomiame straipsnyje, greičiau paskaitoje, apie Tumą Vaižgantą Aistis iškelia jo darbštumą, pasišventimą ir sugebėjimą kantriai nešti savo kryžių, jį priešinininkams nuolat puolant. Be to, Aistis Vaižgantą yra vienas iš pačių didžiausių lietuvių prozaikų, nors jo konkretios pastabos apie Vaižgantą prozą, išvalgius ir giliai pajausčius, Vaižgantą, kaip rašytoją, didumo iš tiesų neparo. Studijinis straipsnis apie Mykolaitį-Putiną turi eilę taiklių pastebėjimų apie jo eilėraščių formą ir stilių, bet visas tos studijos svoris yra komentaruose apie Putino emocijas eilėse ir gyvenime. Putino asmenybė, linkusi į kentėjimą, Aistis yra tikro poeto pažymys. Jis net cituoja vieno vokiečio jėzuito pastabas apie Goethe, kad „jo širdies gilumoje yra kažkas neapšakomai skaudu, baisu ir juoda“. Viena iš savo eilėraščių Aistis tokią pajautą pavadino „aukšto skliauto nemarioji klai-kuma“. Anot Aistio: „Menininkui Dievas davė daugiau negu kitiems, bet paliko sunkumus ir

skausmą, tą didelę malonę, be kurios menininkas negali būti menininku“ (p. 173). Tai apibendrina poeto būklę ir už paties Putino, net iki Aistio, kuris neretai savo eilėse su dideliu rūpestiu įtikinėjo skaitytoją, kad jis esąs pilnas liudėsio ir kančios, kaip ir jo poeto akimis matomas pasaulis. Galėtume sakyti, kad tas kančios įvaizdis išplaukia iš romantikų tradicijos, kurios paveldė ir Putinas atrodė toks kenčiantis, nesuprastas ir vienišas. Bet svarbiausia yra tai, kad, kalbėdamas apie Putino poeziją, Aistis iš tiesų kalba apie tą jausmų, minčių, vidinių konfliktų aureolę, apgaubiančią ir lyg pašventinančią paties jo poezijos tekstus. Tai būtų tolygu principui, kad literatūra tik tada būna visiškai reikšminga, kada ji peržengia savo, kaip meno, ribas. Panašiais pagrindais Aistis iškelia ir filosofuojantį Jurgį Baltrušaitį.

Straipsnis apie Valančių Aistis pradeda dalykiškai ir, manyčiau, teisinga mintim, kad „mūsų kalbos ir senovės mylėtojai, taisydami senovės raštų kalbą, daro didelę klaidą. Pataisytas raštas nebetenka originalumo ir istoriškumo vertės“ (p. 475). Galime pridėti, kad tai lygiai tinka ir žemaitės raštų taisytojams, kurių su pasišventimu „pataise“ ir pasterizavo jos raštų gerbėjai. Toliau Aistis giria Valančių už tai, kad jo raštuose „žodžių daug, bet jie visi reikalingi ir savo vietoje“, vadinasi nėra „graužas“ tuščiažodžiavimui, o yra maksimalus pasakymo žodžio efektas. Kalbėdamas apie Valančiaus *Šventųjų gyvenimus*, Aistis įžvalgiai pastebi, kad visos jo taip smulkiai ir konkretiai aprašomos šventųjų kančios iš tiesų kreipiasi į vargų ir žiaurumų prispaustą kaimo lietuvių: „Jis buvo iš mūsų vargstančios liaudies kils, jis ją vieną gyvenime matė, jis ją vieną gynė“, ir tą prasme „geriausi jo raštams komentarai yra jo paties gyvenimas“ (p. 479). Aistis atidžiai komentuoją Valančiaus stilių, bet grynai iš praktiško taško, palikdamas nuosavybę bet kokią „poetiką“. Prisiminus, kad Valančius niekad nepanoro tapti poetu, Aistio blavūs komentarai apie jo praktiškas idėjas ir tiesmuką kalbą tiksliai sutampa su Valančiaus raštų estetika.

Kalbėdamas dažniausiai bendrybėmis, Aistis visgi kartais užsuka į savo ar kitų poetines „virtuves“ ir iš jų prabyla techniškai, sakykime profesiniais, poeto komentarais. Jam tada įdomu, kaip poetas rimuoja, kokį jis išlaiko pasikartojančių garsų balansą – aliteraciją, ir kokį efektą eilėraščio minčiai turi vienas ar kitas, sėkmingas ar nevykęs, autorius pasirinkimas. Lygiai rūpestingai jis aptaria ir posmelio struktūrą, pvz., iš Maironio „Trakų pilies“, kur jis pastebi, kad ketureilys:

Kai vėjas pakyla ir drumsčias vanduo,

Ir ežeras veržias platyn – Vilnis gena vilnį, ir bokšto akmuo

Paplautas nuvirsta žemyn...

pirmos dvi – kylančios periodo eilutės, ir antros dvi, krantinčios po persilaužimo, išlaiko „pilną periodo lygsvarą“,

Jonas Aistis.

Vytauto Maželio nuotrauka.

su rezultatu, kad čia Maironis „ritmu pavaizdavo jėgos (stichijos) ir galios (pilies) tapatybę. Jei sakysime, nors vienu skieminiu viena periodo dalis atvertų antrąją, tai įspūdis būtų visai kitoks, ir tie patys žodžiai kitaip kalbėtų“ (p. 314). Čia Aistis aiškiai supranta tą patį, ką kadaise literatūros teorijoje suprato ir rusų formalistai, kad turinys ir forma tekste yra organiška vienuma, o ne atskirai diskutuoti dalykai.

Aistio eilėraščiuose rasime pasakymų bei įvaizdžių, nukreiptų į poeziją ar meną, jo paties ar apskritai. Savo prozoje jis irgi pakartotinai grįžta prie meno savybės ir reikšmės klausimų. Tuo atžvilgiu pats įdomiausias yra Aistio 1937-ųjų metų laiškas Antanui Vaičiūlaičiui, kur jis, kaip vienas menininkas kitam, aiškina kai kuriuos savo kūrybos procesus bei principus. Jam „tobulybė, tikruma yra poezijos tikslas, bet ji buvo ir bus tik tikrumos pamėgdžiojimas, o ne pati tikruma“. Tikrumos sutapatinimas su tobulyste, deja, to žodžio dar neišaiškina, lieka dar kažkas kankinančiai nepasakyto, kažkas, ką poetai bandė per amžius įvairiais vardais išvardinti, bet taip ir liko pakelyje į pasakymą. Užtat Aistis ir tvirtina, kad „kūrėjas žeidžia tikrumą, o kūryba žeidžia arba žudo kūrėją“ (p. 598).

Pirmasis knygos trečdalis skirtas visuomeninėms, politinėms ir istorinėms temoms.

Rimvydas Šilbajoris

Laurai aktorei B. Marcinkevičiūtei

Sankt Peterburge vykusiame penktajame tarptautiniame festivalyje „Monoklis“ Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorės Birutės Marcinkevičiūtės monospektaklis „Antigonė“ laimėjo pirmąją vietą. Garsiąją Sofoklio tragediją B. Marcinkevičiūtė vaidina viena. Aktorė įkūnija daugelį tragedijos personazų – Antigonę, Ismenę, Kreontą, Haimoną, sargybinių, Teiresijų. Režisierės ir aktorės bendraautorai – kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė ir vaizdo projekcijų autorius Andrius Jakucionis. Kovo 1–8 dienomis vykęs monospektaklių festivalis „Monoklis“ rengiamas kas antrus metus nuo 1997 metų. Pagrindinė ir nuolatinė festivalio vieta – Mažoji teatro-festivalio „Baltijų dom“ salė. Festivalis populiarina monospektaklio žanrą, siekia plėtoti naujas aktorinio meno formas ir dramaturgiją. Festivalį sudaro du turai – Peterburgo ir tarptautinis.

Šiais metais be Lietuvos na-

cionalinio dramos teatro, tarptautiniame festivalio rate dalyvavo Kris Niklison teatras iš Olandijos, teatras „Atelier“ iš Lenkijos, Nacionalinis Ivan Vazov vardo teatras iš Bulgarijos, Maskvos teatras „Masterskaja P. N. Fomenko“ ir kiti žinomi teatrai.

2000 m. festivalyje „Monoklis“ pirmąją premiją buvo apdovanotas Nacionalinio dramos teatro spektaklis „Meiluzis“, kurį režisavo ir kuriame pagrindinį vaidmenį taip pat sukūrė B. Marcinkevičiūtė.

Poetė, aktorė ir režisierė B. Marcinkevičiūtė su monospektakliais „Žodžiai smėlyje“, „Meiluzis“, „Antigonė“ bei kitomis aktorinėmis programomis dalyvavo daugelyje teatro festivalių patiose įvairiausiose pasaulio šalyse – Armėnijoje, Slovakijoje, Vokietijoje, Kolumbijoje, Baltarusijoje, Taivane, JAV, Lenkijoje ir kitur, ne kartą buvo apdovanota pagrindiniais festivalių prizais. (Elta)

Akt. Birutė Marcinkevičiūtė.

Jono Kuprio nuotr.

Dar viena knyga apie Juozą Masilionį

Juozą Masilionį tikriausiai pažinojo daugelis Čikagos lietuvių. Šis žmogus tikrai nusipelnė įamžinimo.

Juozas Masilionis.

Juozas Masilionis gimė 1914 m. Pajuostyje, Panevėžio valsčiuje, mirė 2000 m. gruodžio 16 d., palaidotas Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse Čikagoje. Juozas Masilionis – liuanistas, pedagogas, žurnalistas, visuomenininkas. 1925–1933 metais mokėsi Panevėžio gimnazijoje. 1932–1933 pirmininkavo gimnazijos Meno kuopai. Vytauto Didžiojo universitete studijavo lietuvių kalbą, literatūrą ir pedagogiką. Priklausė „Šatrijos“ draugijai. Kai Humanitarinis fakultetas, atgavęs Vilnių, buvo ten perkeltas, J. Masilionis 1940 m. baigė mokslus Vilniaus universitete. Mokytojavo Joniškyje. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, mokytojavo Regensburgo, Scheinfeldo ir Seligentado lietuvių gimnazijose. Dirbdamas mokytoju Vokietijoje sunkiomis sąlygomis bei neturėdamas medžiagos, iš atminties parašė ir rotatoriumi išleido tris lietuvių literatūros dalis. Nuo 1949 m. gyveno JAV, Čikagoje. Visą savo gyvenimą dirbo lietuvišką darbą. Nuo 1952 iki 1961 metų su pertrauka buvo Čikagos aukštesniosios liuanistinės mokyklos mokytojas, o nuo 1961 iki 1992 metų – jos direktorius. Globojo arba redagavo mokyklos metraščius. Nuo 1988 metų dirbo ir Pedagoginiame liuanistikos institute. Daugiau kaip 20 metų dirbo *Draugo* dienraščio redakcijoje ir spaustuveje. Priklausė Panevėžiečių klubui, Lietuvių filatelų draugijai „Lietuva“, Lietuvių istorikų draugijai, akty-

viai dalyvavo lietuvių visuomeninėje veikloje – JAV LB Švietimo taryboje, skaitė paskaitas ir vadovavo mokytojų studijų savaitėms Dainavoje. Bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje, yra parašęs įvairiausiomis temomis daugiau kaip 650 straipsnių. Parašė lietuvių literatūros vadovėlių aukštesniosioms mokykloms, *Lietuvių kalbos sintaksę* bei lietuvių kalbos pratimus, ČALM mokyklos istoriją, monografiją *Panevėžys*, daug prisidėjo prie *Varpo* komplektų išleidimo, kartu su Stase Petersoniene išleido stambų darbą apie liuanistinį švietimą Šiaurės Amerikoje.

Lituanistikos tyrimo ir studijų centras išleido Kristinos Lapienytės – Bareikienės trejų metų darbą, knygą apie mokytoją Juozą Masilionį – *Juozas Masilionis gyvenimas ir veikla*. Knygą sudaro 371 puslapis teksto ir 46 puslapiai fotonuotraukų bei dokumentų iš J. Masilionio gyvenimo. Gražus viršelį, kurį sukūrė Ričardas Spitrys, atspindi knygos turinį. Knyga išvydo šviesą kaip tik prieš J. Masilionio gimtadienį š. m. kovo 4 dieną.

Kaip autorė K. Lapienytė rašo, idėja išleisti atsiminimų knygą buvo kilusi ir pačiam J. Masilioniui. Jis jau buvo pradėjęs rinkti, kaupti straipsnius, leidinius, kuriuos norėjo matyti savo knygoje. Tai daugiausia straipsniai pedagoginėmis temomis, įspūdziai iš kelionių po Ameriką ir Europos šalis ir, žinoma, atsiminimai apie Julijoną Lindę-Dobilą (šis žmogus visą laiką buvo J. Masilionio idealas). Deja... Paskutiniuosius metus atsidavęs liuanistikos švietimo Šiaurės Amerikoje istorijai redaguoti, pritrūko laiko savo raštams išleisti. Staigi ir netikėtai mirtis neleido J. Masilioniui įvykdyti šio sumanymo.

Ši knyga sudaryta iš trijų dalių. Pirmoji dalis – biografinė. Čia supažindinama su J. Masilionio gyvenimu, pateikiamas veiklos įvertinimas. Didelis dėmesys skiriamas jo pedagoginiam bei vadovėlių autoriiaus darbui. Antroje knygos dalyje, kuri vadinasi „Rinktiniai straipsniai“, rasime paties J. Masilionio straipsnių, kalbų saulytų įvairiomis progomis ir

įvairiomis temomis, taip pat laisvų ištraukų bei kolegų, mokinių atsiminimų. Trečiąją knygą dalį sudaro svarbiausios J. Masilionio gyvenimo ir veiklos datos, pavardžių rodyklė ir bibliografija. Bibliografinė rodyklė labai puikiai atspindi, koks platus buvo J. Masilionio darbų mastas. J. Masilionis daugiau negu 60 metų bendradarbiavo Nepriklausomos Lietuvos ir išėjusios periodinėje spaudoje pedagogikos, kalbos, visuomeniniais ir kitais klausimais.

Knygos autorė Kristina Lapienytė – Bareikienė Juozas Masilionio lietuvių kalbos darbais, jo paruoštais vadovėliais pradėjo domėtis dar besimokydama Vilniaus pedagoginiame universitete. Su pirmaisiais J. Masilionio darbais Kristina susipažino būtent Vilniaus pedagoginio universiteto bibliotekoje, kur rado J. Masilionio *Lietuvių kalbos sintaksę*. Paskaitinta dr. Gintauto Akelaicio, ji ėmėsi ruošti magistro darbą. M. Mažvydo bibliotekos Lituanistikos skyriuje dar rado ir J. Masilionio straipsnių žurnaluose *Pasaulio lietuvis*, *Varpas*, *Aidai*.

2000 m. Kristina, vadovaujant dr. G. Akelaicio apgynė magistro darbą „Juozas Masilionis – lietuvių kalbos ir literatūros vadovėlių autorius“. Deja, jos darbas Juozą Masilionį pasiekė per vėlavimą, jis taip ir nepamatė savo veiklos įvertinimo.

Ištikima Juozas Masilionio gyvenimo draugė, jo žmona Pranutė Masilionienė, nurimus netekties skausmui, pradėjo rūpintis savo vyro atminimo įamžinimu. Ji kreipėsi į Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą su pasiūlymu padėti parašyti ir išleisti knygą apie Juozą Masilionį. Prof. dr. Jonas Rackauskas, LTSC pirmininkas, nerado geresnės kandidatūros, kaip su Juozas Masilionio darbais susipažinusią Kristiną Lapienytę. Po kelerių metų darbo, Lietuvių fondui parėmus, knyga buvo paruošta ir išvydo dienos šviesą. Oficialios knygos sutiktuvas vyks š. m. gegužės 6 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre.

Knygą galima įsigyti Lituanistikos tyrimo ir studijų centre.

Skirmantė Miglinienė